

ARMEN ZULLEN ALTIJD BIJ JE ZIJN

De lezing uit Deuteronomium van vandaag heeft iets van een grabbelton. Er zit van alles in: soms een aangename verrassing, soms spreekt het elkaar tegen of is het pijnlijk en onbegrijpelijk. Neem nu zo'n zin als 'niemand van u zal in armoede leven'. Een prachtige belofte. Maar wat moet je met zo'n belofte als een paar regels verder staat: 'armen zullen altijd bij jullie zijn'. Wat is nu waar? En dan die zinsnede, waarvan je bijna niet kunt geloven dat die zwart op wit in de Schrift staat: je volksgenoot moet je zijn schulden kwijtschelden, maar bij een buitenlander moet je dat niet doen. Je vraagt je af: is dit een tekst van Mozes of van Geert Wilders? En dan is er ook nog die passage over: niet de hand op de zak, maar diep in de buidel tasten. Je zou spontaan een extra collecte inlassen, want met zo'n aanbeveling van Mozes zit je natuurlijk gebeiteld. Maar is zo'n bijna grenzeloze vrijgevigheid wel reëel? Heeft Mozes in die dorre vlakte, aan de grens van een nieuw land zijn gevoel voor werkelijkheid verloren? En wat zouden wij ermee moeten?

De lezing van vandaag is er een van stem en tegenstem en nog een heleboel stemmen. En ze komen niet tot harmonie. Je vraagt je dan af hoe zo'n tekst tot stand is gekomen. Het lijkt niet waarschijnlijk dat Mozes daar in die dorre vlakte een toespraak van 34 hoofdstukken heeft gehouden. Het zijn fragmenten, ze komen van hier en van daar, ze zijn in de loop van jaren en eeuwen verzameld, dan is er weer wat geschraapt, dan weer iets aan toegevoegd. Niet met willekeur, maar met zorgvuldige pen om maar zo precies mogelijk weer te geven, wat Mozes daar had kunnen zeggen. Deze tekst is dus met grote nauwgezetheid tot stand gekomen en dan rest mij maar één conclusie: het is opzet. De toespraak van Mozes is met opzet niet één helder en afgerond verhaal.

Het boek Deuteronomium staat te boek als het testament van Mozes, zijn ultieme woord. Hij staat met zijn mensen aan de grens van het nieuwe land, het land van recht en vrede. In dat land is geen woestijn, geen honger, geen armoede. Daar hecht niemand aan bezit, maar deelt met grote vanzelfsprekendheid. Mozes schildert dat land. Zo wordt het als je je laat leiden door de Tien Woorden die van de Sinai hebben geklonken en die je bewaart in je hart en vertelt aan je kinderen. Zo zal het dan daar zijn. Het visioen zal werkelijkheid worden. Maar Mozes kent zijn mensen. Hij heeft veertig jaar met ze door de woestijn getrokken. Hij weet van hun wisselende stemmingen van juichen om water uit de rots en zeuren om brood uit de hemel. Hij weet dat het in dat nieuwe land niet anders zal zijn. Het visioen is kwetsbaar, idealen verdampen, zo gaat dat. Daar zal dus ook oorlog zijn, er zal naar de macht worden gegrepen, goden van goud en geld zullen zo nu en dan toch weer meer aantrekkingskracht hebben dan die Levende die altijd maar gehuld gaat in nacht en wolken. Er zal ballingschap zijn. Soms zal dat nieuwe land sprekend lijken op de woestijn. Ook dat klinkt door in de woorden van Mozes. Hij ziet niet alleen het visioen, hij heeft ook oog voor de werkelijkheid. In het visioen zijn er geen armen, maar in werkelijkheid zullen ze er altijd zijn. In het visioen delen we alles, maar in werkelijkheid zullen we dat steeds met de grootste moeite doen. Als we dan die toespraak even wat nader gaan bekijken, laten we dan eerst maar die onmogelijke passage over de buitenlander doen. We kunnen dat fragment met een gerust hart rangschikken onder de woorden van de Schrift die wij niet kunnen en willen begrijpen. Die stukken over vijanddenken, over wraak en deze over de buitenlander. Dat is heel legitiem, we lezen een verhaal uit oeroude tijden en we moeten dan ook niet verbaasd zijn, dat niet elke regel naadloos past op ons bestaan hier. Maar ik kan het natuurlijk toch niet laten om ook

achter dat stukje iets te zoeken, dat ik wel begrijpen kan. Misschien dit. Die mensen daar aan de grens van een nieuw land, zullen dat land niet zomaar binnentrekken: ze zijn niet welkom. Er zal strijd zijn, hand in hand met de Levende, met de Ark van het Verbond als strijdbanier. Het kan niet vaak genoeg gezegd worden: dit is geen geschiedenis. Dit is verhaal. En het verhaal gaat over een strijd tegen iedereen die het visioen in de weg staat. Dat zijn de mensen die leven van god los, die leven voor zichzelf, die het visioen belachelijk maken. Daar horen naar mijn smaak in onze dagen juist die mensen bij, die hun medeburgers op een zijspoor willen zetten, of nog liever het land uit. Ook daarvoor geldt: als je zo denkt en praat tot in de Tweede Kamer toe, dan sta je het visioen van een nieuw land in de weg. Dan hoor je bij, wat de Schrift noemt, mensen die niet deugen. Zou het kunnen zijn, dat Mozes in zijn toespraak dit soort mensen voor ogen heeft? Ze zijn van alle tijden, ze waren er ook toen, en, zoals Psalm 1 zingt: je moet niet bij ze gaan zitten, niet met ze meepraten.

Misschien kunnen we met wat minder moeite de aanbeveling van Mozes ter harte nemen om zo nu en dan eens een rustpauze in te lassen. Wij hebben het in onze tijd over een sabbatjaar, even afstand nemen, op een andere manier bijtanken. Het is pure wijsheid. Geen roofofbouw plegen op jezelf. De drang in mij naar alsmaar verder en meer met kracht bestrijden. En ook die angst, dat er geen economische groei is en voor je het weet zitten we weer in de recessie en hoe zouden we dat overleven? We wonen weliswaar in het om en nabij rijkste land van de wereld, maar aan recessie moet je toch even niet denken? Dat allemaal. Los uit al die vanzelfsprekendheden Laat je lijf en ziel zo nu en dan tot rust komen.

Dat volk daar in die dorre vlakte, op de grens, luisterend naar de woorden van Mozes: lijkt dat niet ook een beetje op ons, zoals we hier bij elkaar zitten? Ook in een leven met ups en downs. Momenten dat het op wonderbaarlijke wijze allemaal van een leien dakje lijkt te gaan, dat het leven een feest is. Momenten dat je er geen grip op krijgt, dat al je plannen en voornemens als los zand uit je hand lijken te glijden. Dat je bent, zoals je niet zou willen zijn. En dan zit je hier, hoort en zingt woorden van een nieuw land, van recht en vrede. Intussen sluit je je ogen niet voor wat er gebeurt op deze wereld, om je heen: op zoveel plekken geen vrede, geen recht. In onze wereld lijkt meer te worden gegraaid dan gedeeld. In al hun dubbelheid staan de woorden van Mozes nog steeds recht overeind.

Wij gaan in deze weken op weg naar Kerstmis. In de dagen die gewoon letterlijk donkerder en guurder worden, proberen we toch licht te zien. Het is niet zo'n grote sprong om dat ook als beeld te zien van de tijd waarin we nu leven: het gaat slecht met de economie, niet alleen met de Euro, maar met heel Europa, de lente van democratie in Noord-Afrika lijkt alweer voorbij en dat is nog maar het begin van een lange lijst. We horen er dagelijks over. Hoe zit dat dan met dat visioen? Mozes zegt het heel duidelijk. Er zullen armen zijn, er zal altijd gevraagd worden om je zorg en aandacht. Maar het visioen van een goed land verschijnt aan de horizon als we kunnen delen, als we tot ons laten doordringen hoe oneerlijk het verdeeld is in de wereld en meer en meer ook hier in ons eigen land. Als we wat afstand kunnen nemen van alles wat ons zo intens bezig houdt. Dan is de Schrift misschien wel weer concreter dan we zouden willen, of dan we zomaar aandurven. Toch wordt ons dat aangereikt. Om het nieuwe land in beeld te krijgen, moet ik een grens over. Dat zegt Mozes tegen mij. Vooral mijn eigen grenzen. Me weer bewust proberen te worden van waar het in dit leven om gaat. Om me vrij te voelen, vrij om te delen, vrij van dat benauwde dat me belet om te doen wat moet gedaan. Mozes zegt het glashelder: maak je maar vrij. Dan ligt een nieuw land voor je open.

Gerard Swüste

gelezen: Deuteronomium 15:1-11